

9. Симонов В.П. Педагогический менеджмент: 50 НОУ-ХАУ в управлении педагогическими системами: [учеб. пособие] / В.П. Симонов. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Пед. общ-во России, 1999. – 430 с.
10. Харченко С.Я. Соціально-педагогічна робота з дитьми групи ризику: [монографія] / С.Я. Харченко, Л.В. Кальченко, Г.Д. Золотова, С.В. Горенко. – Луганськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2009. – 145 с.

УДК 371.671:81'243 – 057.875

ВИДИ ПИСЬМОВИХ РОБІТ ЯК ЗАСІБ КОНТРОЛЮ ПРИ НАВЧАННІ МОВИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Копилова О.В., Саніна Л.П.

*Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна,
Центр міжнародної освіти*

У статті аналізуються особливості роботи з реферування наукової статті як одному з видів навчального писемного мовлення. Даються практичні рекомендації з роботи над рефератом в іноземній аудиторії, визначаються показники сформованості умінь у сфері реферування.

Ключові слова: писемне мовлення, реферування, іноземний студент.

В статье анализируются особенности работы по реферированию научной статьи как одному из видов учебной письменной речи. Даются практические рекомендации по работе над рефератом в иностранной аудитории, определяются показатели сформированности умений обучаемых в области реферирования.

Ключевые слова: письменная речь, реферирование, иностранный студент.

Working peculiarities on the scientific article abstracting as one of the types of learning writing have been analyzed in this paper. Practical recommendations for the work on the abstract in a foreign audience have been given, formation signs of trainees' skills in the abstracting field have been determined.

Key words: writing, abstracting, foreign student.

Писемне мовлення, як відомо, є одним з складних для оволодіння видом мовленнєвої діяльності, тому на поглибленому етапі навчання РЯІ значне місце посідає розвиток у іноземних учнів навичок письмового продукування вислову з опорою на текстовий зразок.

Так, В.В. Добровольська вважає, по-перше, що «створення писемної продукції комунікативно значущого для певних учнів жанру є не меншим, а іноді і важливішим завданням, ніж вільного мовлення» [3; 59], по-друге, вона відзначає, що навик письмового продукування вислову грає в цьому випадку подвійну роль: виступає як самостійний складний навик писемного мовлення і як засіб контролю засвоєння матеріалу певного курсу.

У зв'язку з цим необхідно відзначити, що вирішенням питань, пов'язаних з навчанням писемного мовлення, займалися відомі методисти і дослідники Н.І. Жінкин, Т.А. Вішнякова, А.Н. Барикіна, Л.Н. Бахтіна, В.В. Добровольська і ін.

Проте питання контролю знань і умінь у цьому виді мовленнєвої діяльності вимагають подальшого розгляду, конкретизації, систематизації, а також реалізації у навчальних посібниках.

Актуальність даної статті обумовлена, по-перше, особливою роллю писемної форми комунікації у процесі навчання іноземних студентів у вищому навчальному закладі; по-друге, відсутністю певного набору показників ступеня сформованості навичок та умінь у галузі писемного мовлення і навчальних посібників.

Мета даної статті розглянути реферування як один з видів письмових робіт, а також проаналізувати основні показники сформованості навичок і умінь в галузі писемного мовлення.

Усі письмові роботи іноземних учнів, що проводяться згідно програми з мови і методичним рекомендаціям на основному етапі навчання, можуть бути умовно поділені на три категорії. В основу цього розподілу покладено той факт, які операції – відтворення тексту-джерела або створення власного тексту – грають переважну роль при їх написанні. У процесі навчання писемного мовлення ми маємо справу або з самостійно продукованим текстом, близьким до реальних комунікативних потреб тих, хто навчається, або навіть реалізовує їх (твір, фрагменти курсової роботи, дипломної роботи, статті й обслуговуючі ці види роботи підготовчі вправи), або з відтворюваним текстом при тій або іншій формі переробки джерел (виклад, виписка, різні типи планів, тези і тому подібне), або з текстом комбінованого типу, що включає і відновлення тексту-джерела і продукування з опорою на джерело (реферат, анотація, резюме, рецензія і тому подібне).

Предметом нашого дослідження є навчальне писемне мовлення, зокрема, написання рефератів. Наш інтерес до цієї проблеми пов'язаний з тим, що відповідно до вимог соціокультурного підходу [2], ми орієнтуємо іноземних студентів не просто на вивчення мови, але і на оволодіння тими видами навчального писемного мовлення і тими жанрами навчальних робіт, які домінують в українських вищих навчальних закладах і можуть бути затребувані в навчальному процесі, а також при складанні іспитів (у тому числі і на міжнародні сертифікати) та при влаштуванні на роботу.

Створення власного писемного тексту на основі сприйняття початкового викликає великі труднощі навіть рідною мовою, тим більше це складно зробити іноземною мовою. Цим необхідно займатися спеціально. Для подолання труднощів потрібна цілеспрямована система вправ, яка б підготувала іноземних студентів до написання рефератів.

Робота з реферування, на наш погляд, має чотири етапи:

- а) попереднє знайомство з текстом;
- б) ознайомлювальне читання тексту;
- в) вивчаюче читання тексту;
- г) написання реферату.

Відповідно до кожного етапу роботи пропонуються вправи, направлені на формування певних навичок і вмінь писемного мовлення.

Так, вправи першого етапу сприяють розвитку мовної і смислової здогадки, формуванню навичок прогнозування. Звичка не включатися в читання без попередньої антиципації дозволить студентові заощадити надалі час на читання тексту і глибше сприйняти його зміст.

На другому етапі під час ознайомлювального читання студенти повинні зрозуміти основний зміст тексту, визначити тип тексту, обговорювану проблематику, позицію автора.

На третьому етапі проводиться аналіз і синтез тексту, виявляються причинно-наслідкові, тимчасові та інші відносини, виділяється основна і додаткова інформація (цифри, приклади). Визначається структура тексту, складається його докладний план. Контрольне читання повинне підтвердити правильність вибраної стратегії і розуміння основної ідеї тексту.

На четвертому етапі студенти складають план реферату і пишуть свій текст, звертаючи особливу увагу на переформулювання основної інформації, з використанням реферативних кліше.

Навики читання можна розвинути, виконуючи регулярно певні завдання.

Вправи для вироблення смислової здогадки удосконалюють техніку читання, навчаючи прогнозуванню змісту:

а) за назво статті, її рубриками, ілюстраціями і вихідними даними зробіть пропозиції щодо її теми і змісту;

б) нашвидку прогляньте текст, звертаючи увагу на цифри, виділені слова, дайте можливу додаткову інформацію.

2. Вправи даного етапу розвивають уміння ознайомлювального читання, а саме: вчать студентів швидко витягувати корисну інформацію, визначати тему тексту і розглянуті в ньому проблеми. Для вдосконалення техніки читання рекомендується скорочувати час, що відводиться на перше читання. Разом з традиційними завданнями:

а) чи відповідають ваші речення змісту тексту;

б) визначте головну мету тексту

(на цьому етапі можна використовувати завдання текстового характеру);

в) чи відповідають дані твердження точці зору автора?

(відповідь: так – ні);

г) визначте фрази, відповідні тексту;

д) з усіх речень, які відповідають тексту, виберіть ті, які, на ваш погляд, слід включити в реферат.

3. Третій етап є найважливішим у роботі над текстом, оскільки припускає аналіз і осмислення відібраної інформації у процесі смислового стиснення тексту. У тексті студенти виділяють ключові слова, що несуть основне смислове навантаження. У публіцистичних текстах вони найчастіше уживаються також і в заголовках. З іншого боку, іноді цілий смисловий абзац тексту є допоміжним і не містить ключових слів. На підставі ключових і доповнюючих їх допоміжних слів створюються смислові ряди, що є стислим змістом абзацу. Текст як би стискається і пресується, виявляється основне значення тексту, складається його план.

Вправи, використовувані на даному етапі, різноманітні. Приклади деяких з них:

а) серед приведених словосполучень знайдіть:

- тавтологічні, в яких одне із слів є зайвим;

- словосполучення, в яких не можна відкинути жодного слова і т.д.;

б) спростіть пропозиції, відкинувши надмірні слова;

в) підкресліть ключові слова в наступних пропозиціях;

г) спростіть пропозиції, відкинувши надмірні слова і переформулював їх своїми словами.

Інша група вправ направлена на виявлення суб'єктивних чинників у початковому тексті:

а) знайдіть у тексті слова і словосполучення, що виражають суб'єктивну оцінку автора;

б) знайдіть слова, що виражають ставлення автора до описуваної проблеми.

4. Четвертий етап – складання плану реферату і написання реферату. План реферату у вигляді називних і двоскладних речень складається на основі плану тексту. Текст реферату складається за певною схемою, яка включає:

1) Вступ, що формулює тему тексту або/та його проблематику.

2) Виклад змісту на основі складеного плану, конкретизованого з опорою на ключові слова.

3) Висновок, що підводить підсумок сказаному.

Важливе місце на цьому етапі відводиться роботі зі складання різних типів планів, з одного боку, ясності і чіткості викладу – з іншого.

Завдання викладача полягає у тому, щоб за допомогою вправ довести до автоматизму навички роботи за даним алгоритмом, послідовно виконуючи всі етапи, і сформуванати вміння грамотно і глибоко аналізувати текст, об'єктивно висловлювати його зміст.

При цьому, на нашу думку, характер створюваного учнями письмового тексту визначається пропонованим комунікативним завданням, ним же визначається і набір показників, необхідних для перевірки тексту даного типу, зокрема, реферату.

Такими показниками є:

- відповідність основного інформативного змісту темі реферату і інформації тексту-джерела;

- повнота передачі інформації і дотримання заданого ступеня її згорненості;

- ієрархія і логіка розташування інформації, тобто свідомий її перерозподіл згідно вибраному плану тим, хто пише з опорою на канонічну структуру реферату;

- об'єм реферату;

- оптимальність вибирання мовних засобів відповідно до рівня мовленнєвої компетентності учнів;

- правильність і оптимальність вибирання засобів зв'язку частин породжуваного тексту реферату;

- граматична і стилістична правильність писемного мовлення.

На наш погляд, сукупність цих показників дає достатньо об'єктивну картину для оцінки рівня розвитку навичок і вмінь тих, хто навчається реферування.

Разом з тим необхідно відзначити, що сам хід аналізу реферату як би повторює хід навчання реферування, повторює шлях, яким проходить іноземний студент, що пише роботу, і, отже, дозволяє достатньо точно виявити, в якій з ланок цієї послідовної роботи є проблеми і в чому їхня методична основа. Іншими словами, процес навчання і процес контролю виступає тут в єдності, доповнюючи і коректуючи один одного.

Таким чином, робота з реферування наукового тексту іноземними учнями є складним процесом, дане вміння формується поетапно, починаючи з навчання конспектуванню і елементам реферування на підготовчому факультеті і закінчуючи цілеспрямованим формуванням цього вміння на старших курсах, коли його сформованість контролюється в одному з модулів.

У зв'язку з цим виникає необхідність у створенні навчальних посібників з навчання даному виду писемного мовлення іноземних студентів-нефілологів, що навчаються у вищих навчальних закладах України. Такі навчальні посібники повинні також містити показники оцінки рівня сформованості і розвитку навичок і вмінь учнів в області реферування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтина Л.Н. Обучение реферированию научного текста / Л.Н. Бахтина, И.П. Кузьмич, Н.М. Лариохина. – М., Изд-во МГУ, 1988. – 120 с.
2. Гойхман О.Я., Надеина Т.М. Основы речевой коммуникации: Учебник для вузов / Под ред. проф. О.Я. Гойхмана. – М.: ИНФРА, 1997. – 272 с.
3. Добровольская В.В. Роль и место письменной речи в гибких моделях обучения [электронный курс] / В.В. Добровольская. – Режим доступ: http://www.gramota.ru/biblio/magazinez/mrs/28_442. – Загл. с экрана.
4. Марковина И.Ю., Сорокин Ю.А. Национально-специфическое в межкультурной коммуникации // Антипов Г.А. и др. Текст как явление культуры. – Новосибирск, 1999. – С. 47-59.